

Wenancjusz Fortunat

WIERSZE OPISOWO-LAUDACYJNE

(*Carmina* I 19; I 20; III 12, CPL 1033)

WSTĘP

Zasadniczą treść niniejszego opracowania stanowi przekład trzech wierszy Wenancjusza Fortunata (ok. 530-600), poety schyłku antyku i początków średniowiecza. Pochodzący z Duplavis (dzisiejsze Valdobiadene) w północnej Italii, wykształcony w Rawennie, żył i tworzył w Galii merowińskiej¹. Jego bogatą twórczość, głównie poetycką, stanowi około 250 rozmaitych – tak tematycznie jak i gatunkowo – utworów, zgromadzonych w 11 księgach, którym wydawcy dają tytuł *Miscellanea* lub *Carmina*². Oddzielne miejsce zajmuje napisany heksametrem monotematyczny epos *Vita Sancti Martini* w czterech księgach³.

Przed trzema laty ukazała się polska monografia poświęcona twórczości lirycznej tego poety⁴, a niezależnie od tego w czasopiśmie (w tym także na łamach „Vox Patrum”), w wydawnictwach zbiorowych oraz w książkowej publikacji poświęconej Radegundzie z Turyngii⁵, można znaleźć przekłady dwudziestu kilku krótszych lub dłuższych wierszy Fortunata. Do funkcjonujących dotychczas przekładów dołączamy teraz tłumaczenie trzech wierszy, które należą do poezji opisowo-laudacyjnej, czy – jeśli użyć bardziej skomplikowanego określenia – poezji ekfrastyczno-enkomiastycznej. Dwuczłonowość określenia wskazuje na charakterystyczną cechę poezji Fortunata, jaką jest intergatunkowość, obok nadrzędnej jej cechy, jaką jest jej charakter

¹ Por. *Vita Venantii Honorii Clementiani Fortunati Episcopi Pictaviensis*, PL 88, 19-52; L. Navarra, *Venanzio Fortunato*, DPAC II 3556-3558; M. Cytowska, *Ostatni poeta starożytności – Wenancjusz Fortunatus*, „Meander” 28 (1973) 307-320; J.W. George, *Venantius Fortunatus: a Latin poet in Merovingian Gaul*, Oxford 1992; L. Pietri, *Venanzio Fortunato e il suo tempo: convegno internazionale di studio*, Valdobbiadene – Treviso, 29 XI - 1 XII 2001, Treviso 2003.

² Por. Venantius Fortunatus, *Opera poetica*, ed. F. Leo, MGH Auctores Antiquissimi IV/1, Berlin 1881. Nowsze wydania *Carmina*: Venance Fortunat, *Poèmes*, t. 1-3, texte établi et traduit par M. Reydellet, Les Belles Lettres, Paris 1994-2004; Venanzio Fortunato, *Opere*, t. 1, a cura di S. Di Brazzano, Scrittori della Chiesa di Aquileia 8/1, Gorizia – Roma 2001.

³ Por. Venance Fortunat, *Oeuvres*, t. 4: *La vie de saint Martin*, texte établi et traduit par S. Quesnel, Les Belles Lettres, Paris 2002.

⁴ Por. T. Gacia, „*Vernalia tempora mundo...*”. *Wenancjusz Fortunat i jego poezje liryczne*, Lublin 2014.

⁵ Tenże, *Radegunda z Turyngii. Teksty źródłowe od VI do XII wieku*, tłumaczenia z języka łacińskiego, wstęp i objaśnienia, Włoszczowa 2015.

okolicznościowy. Poeta komponuje wiersze, łącząc w całość różne, wzajemnie przeplatające się, elementy: motywy właściwe liryce osobistej, *descriptio*, czyli opis jakiegoś budynku, miejsca czy przedmiotu oraz *enkomion*, czyli element laudacyjny. W poezji, o której tu mówimy, dominują opisy. Ich przedmiotem u Fortunata są najczęściej budowle sakralne, a więc bazyliki, kościoły, kaplice, także naczynia liturgiczne lub relikwie świętych. Niemalą także grupę stanowią wiersze, w których znajdziemy opisy budowli o charakterze świeckim, posiadłości, pór roku, przyrody. Opisu nie sposób jednak oddzielić od pochwały adresata, czyli – w przypadku budowli świeckich – ich właściciela, którego poeta zna, z którym się przyjaźni, czy którego kiedyś odwiedził, a teraz na przykład przejeżdża i posyła mu wiersz. Ten rodzaj połączenia był znany już w literaturze późnoantycznej, ale Fortunat – jak zauważa François Cassingena-Trévedy – ma dodatkowo tendencję do tworzenia opisów modelowych opisów z przechodzeniem od rzeczywistości codziennej do przykładu idealnego⁶.

Trzy przełożone tu wiersze wzięte są z I i III księgi *Carmina*. Księga I to w głównej mierze opisy budowli kościelnych wzniesionych lub poświęconych przez biskupów współczesnych Fortunatowi. Ostatnie cztery z 21 utworów zamieszczonych w tej księdze to opisy miejscowości lub miejsc (w tym rzeki), osobiście znanych poecie. Wiersz bezpośrednio poprzedzający pierwszy z przełożonych tu utworów stanowi opis posiadłości wiejskiej Bissonum, nieopodal Bordeaux i ma incipit *Est locus, aestifero*, ewokujący *par excellence* topikę *locus amoenus* (*Carm.* I 18). Po nim właśnie następuje wiersz *Inter opima ferax* opisujący posiadłość Vereginis, położoną pod tym samym miastem (*Carm.* I 19), a następnie wiersz *Quamvis instet iter* (*Carm.* I 20), będący opisem posiadłości Praemiacum, leżącej także pod Bordeaux. Do nazw posiadłości odniesiemy się dokładniej w objaśnieniach przekładu. Wiersz *Mons in praecipiti* z księgi III (*Carm.* III 12) opisuje zamek nad Mozelą i jest adresowany do Nicecjusza, biskupa Trewiru, a następuje bezpośrednio po wierszu *Splendor apex fidei* (*Carm.* III 11), także do niego skierowanym i będącym pochwałą jego miłosierdzia i hojności wobec ubogich oraz gorliwości duszpasterskiej. W wierszu *Mons in praecipiti* także znajdujemy motywy charakterystyczne dla topiki *locus amoenus*. Wszystkie z przełożonych tu wierszy, najbardziej zaś trzeci, dodatkowo podkreślają fakt przekształcania przyrody przez człowieka, co w późnym antyku było elementem charakterystycznym na przykład w *Sylwach* Stacjusza.

Tłumaczenie niniejsze jest rezultatem zajęć w ramach konwersatorium doktoranckiego z literaturoznawstwa w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, które miałem przyjemność prowadzić w semestrze zimowym w roku akademickim 2016/2017, zatytułowanego *Między ideałem a gustami odbiorców. Poezja łacińska po upadku świata rzymskiego*. Nazwiska uczestników konwersatorium wymienione są na końcu artykułu.

⁶ Por. F. Cassingena-Trévedy, *Son et lumière, la „matière” liturgique des Carmina de Venance Fortunat : entre l’adventus de la croix et l’icône de Martin de Tours*, „Camenaes” 2012 nr 11, 1 (*Présence et visages de Venance Fortunat XIVe centenaire*), podają za: http://www.paris-sorbonne.fr/IMG/pdf/6Cassingena_Camenaes.pdf [dostęp: 12.02.2017].

Wszystkie wiersze, jak zresztą znakomita część utworów Wenancjusza Fortunata, napisane są w dystychach elegijnych. W przekładzie próbowaliśmy oddać, choćby w pewnej mierze, rytmikę tego metrum, raczej trudnego do polskiej translacji. Wyrazy jednosylabowe, a więc oksytoniczne, w wersetach parzystych stojące na ich końcu, ewentualnie także przed średniówką, mają imitować rytm parzystych wersetów klasycznego dystychu elegijnego, w których w obu jego częściach końcowa arsa zbiega się z końcem wyrazu i posiada *ictus*. Autorzy przekładu mają świadomość tego, że stosowanie tego rodzaju techniki, zwłaszcza w dłuższych utworach, daje wrażenie pewnej sztuczności językowej, a często musi prowadzić do pewnych opuszczeń w stosunku do treści oryginału. Starali się jednak, w stopniu maksymalnie możliwym, tego unikać.

Tekst oryginalny tłumaczonych utworów podaje się za: Venance Fortunat, *Poèmes*, t. 1-3, texte établi et traduit par M. Reydellet, Les Belles Lettres, Paris 1994-2004. Inaczej jednak niż u M. Reydelleta, w tekście łacińskim zastosowano pisownię tradycyjną (u, U – oznacza samogłoskę, v, V – oznacza spółgłoskę; i, I – oznacza zarówno samogłoskę jak i spółgłoskę).

WYDANIA TEKSTU

- J.P. Migne: Parisiis 1862: PL 88, 10-595.
 F. Leo: Berolini 1881: MGH Auctores Antiquissimi IV/1, Venanti Honori Clementiani Fortunati Presbyteri Italici *Opera poetica*.
 M. Reydellet: Paris 1994-2004: Venance Fortunat, *Poèmes*, t. 1: *Livres I-IV*; t. 2: *Livres V-VIII*, t. 3: *Livres IX-XI*, texte établi et traduit par M. Reydellet, Les Belles Lettres.

PRZEKŁADY NOWOŻYTNE

Francuskie:

Ch. Nisard – E. Rittier, Paris 1887: Venance Fortunat, *Poésies mêlées*, Collection des auteurs latins.

M. Reydellet, Paris 1994-2004: Venance Fortunat, *Poèmes*, t. 1: *Livres I-IV*; t. 2: *Livres V-VIII*, t. 3: *Livres IX-XI*, jw.

Włoskie:

S. Di Brazzano, Gorizia – Roma 2001: Venanzio Fortunato, *Opere*, t. 1: *Carmi*, a cura di S. Di Brazzano, Scrittori della Chiesa di Aquileia 8/1.

Angielskie:

M. Roberts, Ann Arbor MI 2009: *The Humblest Sparrow: The Poetry of Venantius Fortunatus*

BIBLIOGRAFIA

S. Dill, *Roman Society in Gaul in the Merovingian Age*, London 1926; M.E. Vásquez Bujan, *Vernat amoenus ager. Sobre las descripciones de la naturaleza en la poesía de Venancio Fortunato*, „Euphrosyne” 13 (1985) 95-109; J.W. George, *Venantius Fortunatus: a Latin poet in Merovingian Gaul*, Oxford 1992; M. Reydellet, *Introduction*, w: *Venance Fortunat. Poèmes*, t. 1: *Livres I-IV*, texte établi et traduit par M. Reydellet, Paris 2002, VII-LXXXIX; C. La Rocca, *Venanzio Fortunato e la società del VI secolo*, w: *Alto Medioevo mediterraneo*, a cura di S. Gasparri, Firenze 2005 = „Reti Medievali” 6 (2005) 145-168; M. Roberts, *The Humblest Sparrow: The Poetry of Venantius Fortunatus*, Ann Arbor (Mi) 2009; S. Labarre, *Le poète latin Venance Fortunat (VIe s.) et l’affirmation d’une identité culturelle romaine et chrétienne au royaume des Francs*, w: *Facteurs d’identité, colloque franco-allemand*, Le Mans-Paderborn, Université de Paderborn, 8-11 novembre 2010, éd. J. Langenbacher-Liebgott, Berlin – Bern – Bruxelles – Francfort – New York – Oxford – Vienne 2012; S. Labarre, *Images de la spiritualité dans la poésie de Venance Fortunat: pasteur, brebis et toison*, „Camenae” 2012, nr 11, [1-14], na stronie internetowej: http://www.paris-sorbonne.fr/IMG/pdf/9Labarre_Camenae.pdf [dostęp 12.02.2017]; H. Oduart, *L’évêque défenseur des pauvres, correcteur des injustices, libérateur des prisonniers dans les oeuvres de Venance Fortunat*, „Camenae” 2012, nr 11, [1-29], na stronie internetowej: http://www.paris-sorbonne.fr/IMG/pdf/3Oudart_Camenae.pdf [dostęp 12.02.2017]; T. Gacia, „*Est locus, aestifero...*” (*Carm. I 18*) jako przykład topiki „locus amoenus” w poezji Wenancjusza Fortunata, RH 61 (2013) z. 3, 21-30; tenże, *Obraz biskupa w „Carmina” Wenancjusza Fortunata*, w: *Kościół – komunია i dialog. Księga pamiątkowa ofiarowana Księdzu Biskupowi Kazimierzowi Ryczanowi w 75. rocznicę urodzin*, red. P. Kantyka – J. Czerkawski – T. Siemieniec, Kielce 2014, 247-261; tenże, „*Vernalia tempora mundo...*” *Wenancjusz Fortunat i jego poezje liryczne*, Lublin 2014; tenże, *Wiersz „Hic ver purpureum” (Carm. VI 6) Wenancjusza Fortunata jako ekfrazy i enkomion*, w: *Universitati serviens. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Stanisława Wilka SDB*, Lublin 2014, 511-517.

PRZEKŁAD

De Vereginis, villa burdigalensi (Carmina I 19)

Inter opima ferax qua volvitur unda Garonnae,
Vereginis ripis vernat amoenus ager.

Hic brevis ascensus leni subit aggere clivum,
carpit et obliqua mole viator iter.

Altior a planis arvis minor eminent altis;
necve, humilis nimium, necque superbit apex,

Colle sedet medio domus aedificata decenter,
cuius utrumque latus hinc iacet, inde tumet.

Machina celsa casae triplici suspenditur arcu,
quo pelagi pictas currere credis aquas.

Exsilit unda latens, vivo generata metallo,
dulcis et irriguo fonte perennis aquae.

Quo super accumbens celebrat convivia pastor,
inclusoque lacu, pisce natante, bibit.

Nunc renovanda venit papae mercede Leonti
quem dominum longo tempore culta cupit.

Vereginis, posiadłość pod Bordeaux (*Poezje I 19*)⁷

Gdzie przez zasobną krainę żyzna Garonna płynie,
w Verego⁸, na brzegu, wśród pól, wiejski, przemiły jest dwór.

Stąd krótkie wejście na wzgórze, a zbocze łagodnie opada,
podróżny wchodzi na szczyt ukosem, nie prosto wzwyż.

Wierzchołek nad pola się wznosi, niższy niż inne, wyższe,
choć ani niski jest, ani wysoki zbyt.

Na środku wzgórza się rozsiadł dom zbudowany wytwornie,
jeden przy ziemi bok, drugi zaś w górę się pnie.

Budowlę tę przeogromną podpira potrójna arkada
– jej łuki podobne do fal łatwo łudzą twój wzrok.

Spójrz! Oto strumień ukryty wytryska z czystego metalu
– obfity i rzeński to źródół, wody tu jest zawsze w bród.

⁷ Przekładu dokonano z wydania przygotowanego przez M. Reydelleta: Venance Fortunat, *Poèmes, texte établi et traduit par M. Reydellet*, t. 1, Les Belles Lettres, Paris 2002, 44-45.

⁸ Ch. Nisard przy swoim przekładzie wiersza Fortunata zamieścił następujący komentarz: „Vereginie est le génitif de Verego ou de Veregen, où l’on retrouve le préfixe *ver* [...]. Ce mot n’a été recueilli ni par Zeuss, ni par Roger de Belloguet” (*Poésies mêlées*, trad. franc. de Ch. Nisard – E. Rittier, Paris 1887, podają za: <http://remacle.org/bloodwolf/eglise/fortunat/poesies1.htm#55a> [dostęp: 12.02.2017]). Ch. Nisard odwołuje się tutaj do *Glossaire gallois* (Paris 1872). M. Reydellet (Venance Fortunat, *Poèmes*, t. 1, s. 44) przywołuje w komentarzu informację zawartą w: C. Jullian, *Inscriptions romaines de Bordeaux*, II, Bordeaux 1887, 145-146, gdzie tę posiadłość sytuuje się w Baurech (*Bauregium*) koło Bordeaux, na prawym brzegu Garonny. Uważając tę atrybucję za niepewną M. Reydellet zachowuje w swoim przekładzie łacińską nazwę posiadłości *Vereginis*. M. Roberts (*The Humblest Sparrow: The Poetry of Venantius Fortunatus*, Ann Arbor (Mi) 2009, 72) przywołuje, podobnie jak M. Reydellet, pracę C. Julliana, zaś pierwszy dystych *Carm. I 19* tłumaczy następująco: „Where in a rich landscape the fertile waters of the Garonne roll, verdant fields bloom on the banks of Vereginis”. W polskim przekładzie ze względu na wymagania rytmu przyjęliśmy wersję *Verego*.

Wyżej ułożył się pasterz i miłą biesiadę odbywa,
 pije i patrzy w staw pełen ruchliwych ryb.
 Dom ten staraniem swoim odnowi biskup Leoncjusz⁹;
 on troskę o niego ma, dom zaś chce panem go mieć.

De Praemiaco, villa burdigalensi (*Carmina* I 20)

Quamvis instet iter retrahatque volumine curae,
 ad te pauca ferens carmina flecto viam.
 Captus amore tui, nunquam memoranda tacebo,
 te neque praetereo, praetereundo locum.
 Cui quae digna loquar? Si syllaba quarta recedat,
 Praemiacum pollens, praemia nomen habes.
 Deliciis obsessus ager, viridantibus arvis,
 et naturalis gratia ruris inest.
 Condita quo domus est, planus tumor exit in altum
 nec satis elato vertice regnat apex.
 Qua super incumbens locus est devexus in amnem.
 Florea gemmato gramine prata virent.
 Leniter appulsus quoties insibilat Eurus,
 flexa supinatis fluctuat herba comis.
 Hinc alia de parte seges flavescit aristas
 pinguis et altricem palmes opacat humum.
 Piscibus innumeris non deficit unda Garomnae,
 etsi desit agris fruges, abundat aquis.
 Sed te quaerebant haec munera tanta, Leonti:
 solus defueras qui bona plena dares.
 Nam quod pulchra domus, quod grata lavacra nitescunt,
 consolidatorem te cecinere suum.
 Ut tamen acquirant et adhuc fabricanda decorem,
 temporibus longis haec tua dona regas.

⁹ Leoncjusz II, następca Leoncjusza I, biskup Bordeaux po 549 r., zm. przed 574 r. Uczestniczył w synodzie w Paryżu (533). Poślubił Placydynę, wnuczkę Sydoniusza Apolinarego, biskupa Clermont, prawnuczkę cesarza Awitusa; por. Venance Fortunat, *Poèmes*, t. 1, s. 33 i 169-176.

Praemiacum, posiadłość pod Bordeaux (Poezje I 20)¹⁰

Chociaż przynagła droga i natłok spraw mnie przygniata
 drobny niosąc ci wiersz, zmieniam podróży mej szlak.
 Ponieważ przyjaźnią cię darzę, nigdy nie będę ukrywał,
 że pamiętam o tobie, choćbym mijał twój dom.
 Po cóż jednak to mówię? Wszak nazwa twej posiadłości
 ciągle mi przypomina słodki przyjaźni dar¹¹.
 Miła wiejska posiadłość, pola toną w zieleni,
 wszystko się stroi w krąg w swojski, zwyczajny wdzięk.
 Dom zbudowany został na dość łagodnym pagórku,
 raczej jest niewysoki i ma łagodny szczyt.
 Jeśli z góry popatrzysz, teren opada ku rzece;
 pąki kwiatów się skrzą wśród seledynu łąk.
 Ilekroć Eurus burzliwy¹² pędzi zaś lekko świszcząc,
 łąki się chylą i płyną, trawy ku ziemi się gną.
 Po drugiej stronie rzeki łąny od kłosów złociste,
 ziemię rodzącą ocienia przepych dorodnych gron.
 Nurty Garonny są pełne ryb, których nie można policzyć,
 choć z pól niewielki jest plon, to przeobfity z wód.
 Tak wielkie dary natury na ciebie właśnie czekały,
 abyś ty, Leoncjuszu¹³, w pełni rozwinąć je mógł.
 A jako że dom jest piękny i łąźnie lśnić zaczynają,
 sławi cię dzieło twe, chwali twój wielki trud.
 By jednak posiadłość nabrała jeszcze większego piękna,
 swymi dobrami rządz aż po najdłuższy czas.

Item de castello eiusdem super Mosella (Carmina III 12)

Mons in praecipiti suspensa mole tumescit
 et levat excelsum saxea ripa caput.

¹⁰ Przekładu dokonano z wydania przygotowanego przez M. Reydelleta: Venance Fortunat, *Poèmes, texte établi et traduit par M. Reydellet*, t. 1, Les Belles Lettres, Paris 2002, 45-46.

¹¹ *Praemiacum* – Preignac, na prawym brzegu Garonny; por. Venance Fortunat, *Poèmes*, t. 1, s. 45. W tekście oryginalnym wersety 5-6 trudne do oddania w języku polskim ze względu na grę słów między *Praemiacum* i *praemia*.

¹² *Eurus* – właściwie wiatr południowo-wschodni, także mitologiczny bóg tego wiatru.

¹³ Por. nota 9.

Rupibus expositis intonsa cacumina tollit
tutus et elato vertice regnat apex.
Proficiunt colli quae vallibus arva recedunt,
undique terra minor vergit, et iste subit.
Quem Mosella tumens, Rhodanus quoque parvulus ambit,
certanturque suo pascere pisce locum.
Diripiunt dulces alibi vaga flumina fruges.
Haec tibi parturiunt, Mediolane, dapes.
Quantum crescit aquis pisces vicinius offert;
exhibet hinc epulas unde rapina venit.
Cernit frugiferos congaudens incola sulcos,
vota ferens segeti, fertilitate gravi.
Agricolae pascunt oculos de messe futura,
ante metit visu, quam ferat annus opem.
Ridet amoenus ager tectus viridantibus herbis,
oblectant animos mollia prata vagos.
Haec vir apostolicus Nicetius arva peragrans
condidit optatum pastor ovile gregi.
Turribus incinxit terdenis undique collem.
Praebuit hic fabricam quo nemus ante fuit.
Vertice de summo demittunt brachia murum,
dum Mosella suis terminus exstet aquis.
Aula tamen nituit constructa cacumine rupis
et monti imposito mons erat ipsa domus.
Complacuit latum muro concludere campum
et prope castellum haec casa sola facit.
Ardua marmoreis suspenditur aula columnis
qua super aestivitas cernit in amne rates.
Ordinibus ternis extensaque machina crevit
ut, postquam ascendas, iugera tecta putes,
Turris ab adverso quae constitit obvia clivo:
sanctorum locus est, arma tenenda viris.
Illic est etiam gemino ballista volatu
quae post se mortem linquit, et ipsa fugit.
Ducitur in rigidis sinuosa canalibus unda
ex qua fert populo hic mola rapta cibum.

Blandifluas stupidis induxit collibus uvas:
vinea culta viret quo fuit ante frutex.

Insita pomorum passim plantaria surgunt
et pascunt vario floris odore locum.

Haec tibi proficient quidquid laudamus in illis
qui bona tot tribuis, pastor, opima gregi.

Zamek Nicecjusza nad Mozelą (*Poezje III 12*)¹⁴

Góra swoim ciężarem nad przepaścią zawisła
i kamienisty klif głowę swą wznosi wzwyż.

Gdzie skały przechodzą w równinę, wierzchołki lasem porosły,
a nad wszystkim bezpiecznie dumny króluje szczyt.

Pola leżące w dolinie dodają tej górze wielkości,
ziemia wokoło jest niższa, szczyt zaś w niebo się pnie.

Okrąża go rwąca Mozela, a z nią Rodan¹⁵ maleńki,
rzeki te idą w zawody, która da więcej ryb.

Gdzie indziej wody wezbrane niszczą dorodne plony,
ale tutejszy kraj¹⁶ czerpie bogactwo swe z ryb.

Im więcej zaś wody w rzekach, tym więcej ryb w okolicy,
co fala porywa gdzieś, to tutaj wędruje na stół.

Mieszkańcy patrzą z radością na urodzajne zagony
i modlą się, by z tych pól wyrósł obfity plon.

Oczy rolników syci nadzieja na bliskie zbiory,
widzą, co będą żąć, jeszcze przed porą żniw.

Śmieje się miła posiadłość, w ziół kwitnących kobiercach,
koi zmęczoną duszę miękkość zielonych łąk.

Biskup Nicecjusz¹⁷ – pasterz – przez te wędrując strony,
znakomitą owczarnię wzniosł tu dla swoich trzód.

¹⁴ Przekładu dokonano z wydania przygotowanego przez M. Reydelleta: Venance Fortunat, *Poèmes, texte établi et traduit par M. Reydellet*, t. 1, Les Belles Lettres, Paris 2002, 107-109.

¹⁵ M. Redydellet (Venance Fortunat *Poèmes*, t. 1, s. 107) powołując się na N. Gauthiers (*L'évangélisation des pays de la Moselle*, Paris 1980, 185), pisze, że *Rhodanus* to rzeka Dhron, wzmiankowana przez Auzoniusza pod nazwą *Drahonus* (*Mosella*, 365: „praeter eo exilem Lesuram tenuemque Drahonum”). W przekładzie dajemy spolszczoną łacińską nazwę użytą przez Fortunata.

¹⁶ W tekście oryginalnym: „Haec tibi parturiunt, Mediolane, dapes”. M. Reydellet (Venance Fortunat, *Poèmes*, t. 1, s. 107), powołując się na wcześniejsze ustalenia (m.in. N. Gauthiers, *L'évangélisation des pays de la Moselle*, s. 185), pisze, że była to miejscowość o nazwie *Mediolanus*, w zakolach Mozeli.

¹⁷ Biskup Trewiru od 525/526 do [przynajmniej] 561 r., przedstawiony także w utworze *Splen-*

Wokół samego wzgórza zbudował trzynaście wartowni,
tu, gdzie wcześniej rósł las, stanął wspaniały gmach.
Dziś z wysokiego wzniesienia schodzą w dół ściany muru,
który kończy się tam, gdzie jest Mozeli brzeg.
Na skalistym wierzchołku już świetna lśni rezydencja,
tak, iż sądzić byś mógł, że góra ma drugi szczyt.
Biskup rozległą przestrzeń kazał otoczyć murem,
rzekłbyś, że jego dom jest jak warowny gród.
Niedostępną siedzibę dźwigają kolumny z marmuru,
latem zaś widać z niej łódki płynące wśród fal.
Ta ogromna budowla jest na trzy piętra wysoka,
gdy więc spojrzysz z niej w dół, zasłania pola u stóp.
Z boku stanęła wieża broniąca wejścia na wzgórze,
jest w niej kaplica zamkowa oraz obronny fort.
Umieszczono w niej kuszę rażącą podwójnym pociskiem,
choć sama przynosi śmierć, jej nie dosięgnie nikt.
Mocnym, krętym kanałem doprowadzono wodę
i zbudowano młyn, by zboże dla ludzi meł.
Na jałowych wzniesieniach kwitnie bujna winnica,
wabi słodyczą gron, gdzie dzikich krzaków był gąszcz.
A owocowe sady ciągną się wszędzie wokoło
i wielobarwny kwiat miłą rozsiewa woń.
To wszystko, co podziwiamy, ciebie sławi, pasterzu,
który dla trzody swej tyle rozdajesz dóbr.

Z języka łacińskiego przełożyli:
ks. Jarosław Adamiak, Anna Budzeń, ks. Tadeusz Gacia,
Emilia Kowalczyk, Dominik Szurgot, Natalia Turkiewicz;
wstępem i niezbędnymi objaśnieniami opatrzył ks. Tadeusz Gacia*

dor, apex fidei (*Carm.* III 11). Ekskomunikował Chlotara I, za co został na pewien czas wygnany; święty Kościoła katolickiego; por. Gregorius Turonensis, *Historia Francorum* X 29.

* Ks. dr hab. Tadeusz Gacia, prof. KUL – kierownik Katedry Filologii Łacińskiej w Instytucie Filologii Klasycznej na Wydziale Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, e-mail: tadeusz.gacia@kul.lublin.pl; ks. mgr Jarosław Adamiak – doktorant przy Katedrze Filologii Łacińskiej KUL, e-mail: herezjarha@wp.pl; mgr Anna Budzeń – doktorantka przy Katedrze Filologii Greckiej KUL, e-mail: abudzen@wp.pl; mgr Emilia Kowalczyk – doktorantka przy Katedrze Filologii Łacińskiej KUL, e-mail: kowalczykemilia321@gmail.com; mgr Dominik Szurgot – doktorant przy Katedrze Filologii Łacińskiej KUL, e-mail: adszurgot@interia.pl; mgr Natalia Turkiewicz – doktorantka przy Katedrze Filologii Łacińskiej KUL, e-mail: n.turkiewicz1102@gmail.com.